

K É T R A J Z

I.

SZEGÉNYSÉG, ÖREGSÉG, BETEGSÉG.

ettenetes szentháromság, háromszoros kereszt, éppen elég annak, aki az Úr nevében hordozza. Falun találkoztam vele, néprajzi cserkészés közben.

Híre volt egy háznak, ahol szép kerek guzsalyokat faragnak. Megkerestem. A guzsaly nem volt valami nevezetes, bár eleget okultam rajta, mert megtanultam, melyik darabja a „kezecke”, amelyik boszorkányos, fürge forgással vezeti a fonalat a pergető orsóra. Meg a „guzsalyzúróval” is megismerkedtem, amelyikben régi módi szerint láncocskák fityegnek négyfelé s csak úgy csörömpölnek rajta munka közben, dehát nő — aki megmutatta — már időske, neki már nem kell, az csak „jányoknak” való, hogy a fonóban szebben csilingeljen a kezük között a guzsalyzúró.

Aztán szövöszék iránt érdeklődtem, hogy van-e? Van, hogyne, de szétszedve a kis komorában. Menjünk hát oda, nézzük meg. Ahogy átlépünk a kis udvaron, a szinte harsogó verőfényben egy szívszorogató látomás: öreg, rettentően öreg ember, egy szál durva, korcos alsóban, mellén vastagbéléses bekecs, fején galambfehér pihékben a maradék-haj, az arca betegesen puffadt, vizenyős, sápadt, egész öreg teste kínosan összegörnyedt, a lábait alig bírja vonszolni. Az ömlő, éltető napfényben az élet megcsúfolása ez az öreg, szegény test. Lassan ide-oda totyog, aztán eltűnik. Hallom: kilencvennégy éves. Vagy egy hete feklél, szegényke, nem igen feküdt eddig, csak éppen ha elfáradt, — soha betegségből, — de most egy hét óta ilyen nemjöl van.

Megcsodáltam még a szabad kürtös konyhát, ami ősi régulák szerint épült s fekete, kormos falain eleven virágokként ragyognak a dédszülék tányérjai, — valahai fazekasmesterek remekei, — aztán bemegyünk a kis komorába. Deszkaodé az, benne esztergapad, tetején léceken átvetve három fekete, durva koporsó, a mives magakészítése, úgy raktárra. Aztán melléjük, alájuk dugdosva, ugyancsak keresztlécekre, — a szövöszék darabjai. No, nem nyájas szomszédság, dehát a halál mindnyájunk közös pásztora, nem árt úgy lassan hozzászoknunk, ha már az egykori legényfollat sűrűn váltogatják az öregség ezüst-hirnökei.

Nenő aztán okosít, sorra megnevezi a szövöszék darabjait: — „Ez itt a zuboly, ez a nyomó, ez a nyüst-függő, ezek a szátyvaszőgek, ez meg itt a vetélő, ez a foglaló.“ Szép, izes, kedves szavak. Jól esik őket utánamondani. De ime, a koporsók alatt hátul, a sötét zugban valami mozog: rozoga deszka-ágyon, nehéz dunyha alatt didereg a kilencvennégy éves öreg magyar. Még így is fázik! A szeme olyan üresen, olyan fáradtan, elviselten néz már, hogy megborzadok. Ime, a hármaskereszt hordozója: az öreg, szegény, beteg magyar! Mintha egyik izem-vérem volna, aki itt szenved a nyers, fekete koporsók alatt, fájdalmas szeretettel hajlok feléje, kérdezem:

— Mije fáj, bácsikám?

Nem felel. Csak néznek rám az iszonyú szemei, kínok, lemondások, örömtelen élet fakult tükrei. Kétszer, háromszor kérdezem hangosan, nem hallja. Végül mégis sejt valamit s bágyadtan nyöszörgi:

— Tessék?

Ekkor a fölem telhető legharsányabb hangon a fülébe kiáltom a kérdést. Most már megértette és ezt mondja rá:

— Minden...

Mit tesz ilyenkor a gyarló, tehetetlen ember? Vigasztalni próbál, bár tudja, hogy semmi fogantatja, ezer bülbül-szó sem enyhít csak egyetlen kint a sok közül. S úgy hiszem, az öreg magyar nem is hallott semmit abból, amit neki mondtam. De aggódó szeme folyton követett, valami új ijedelem reszketett a pilláin s hogy nenővel beszéltem, egyszer csak odanyöszörög egy hang közénk:

— Viszik a szátyvát?

Istenem, vigasz helyett egy új kint hoztam az öregnek. Azt hitte, valami adóvégrehajtó vagyok s elviszem a szép szátyvát adótartozás fejében! Összeszedtem, ami hang csak a tudómból tellett s megmagyaráztam neki, hogy mit se féljen, én csak gyönyörködtem a szátyvában s tanulgattam a darabjai nevét, nem viszek el semmit!

Láttam a tekintetén, hogy megnyugodott. Az új ijedelem kihúnyt nehéz szemhéjai alatt, csak a többi maradt, a testi szenvedés, az örömtelen élet, a megfáradt lélek. „Csak“...

Amint reázártuk a kis komra ajtaját, teljes sötétségben kellett maradnia. Teljes sötétségben a fekete készlet-koporsókkal. Talán van is köztük, amit már gondolatban eljegyzett földbe-vágyó öreg testével?...

És kint ragyogott a tavaszi verőfény, madárajkon, gyerekkacajban, sulykoló leányok énekében dalolt az élet.

II.

„TÍZ LÉPÉSRŐL ANYA“.

Nézzük csak meg ezt a gyerekkocsit: igazán elsőrendű kiállítás! Csupa nikkell, lakkozott bőr, finom rugózás, golyós csapágyak. A legdivatosabb babakelengye, fodros kis selyempaplan, legmodernebb, higiénikus játékszerek pihennek rajta. A „nőrsz“ a legutolsó divatlapból kivágva, — kecses unalommal fogja a koci nikkeltolóját.

Ha az ember különösen figyel, észreveszi, hogy mindehhez a pompához egy anya is tartozik, legalább is összefüggésbe lehet hozni az előcsapattal, mert a jó tizlépéses térközt állandóan betartva, mégis csak egy irányba haladnak. Nem kell mondanom, hogy ez az anyai jellegű egyén a divat legújabb s leghódítóbb kellékeivel tette magát hivatásához méltóvá, sőt az a benyomásom, hogy a divat az egész felvonulásnál olyan jelentős szerepet játszik, hogy a gyermekocsi, a nőrsz és — ja igaz! — a „bébi“ is tulajdonképpen Ónagysága divat-arszenálisának mintegy előretolt járőrei, akik figyelmeztetik a világot, hogy ha mindezek elvonultak, akkor következik Ő, teljes valójában, személyesen.

Meg sem kísérelhetem Ő Anyaságát leírni. Ennyi széphez, ennyi újhoz, ennyi drágához és divatoshoz gyöngé az írógépem. Talán ott folytathatnám, hogy mellette egy barátnő is kivonul, úgy lászik, szintén az előnyös hatás kedvéért, már tudniillik: mivel a barátnő kevésbé drágán és divatosan van kiállítva. Az ilyen ellentét-hatásokat eddig a képzőművészetek sajátították ki maguknak, de legutóbb — azaz, tévedek, hiszen mióta a nők egymás rovására kívánnak érvényesülni az egészségtelenül sűrű versenyben, mindig kihasználták az előnyös ellentéteket, mint a kiemelés eszközeit.

A gyermekkel? — ó, hát Ónagysága a gyermekkel igazán nem törődik. A gyerekocsi, fényes felszerelésével úgy gurul ott elől, tiz lépésnyire, mint egy uralkodó különvonatán a málhakocsi. Ki törődik azzal? Ott kell lennie, mindennek rendben kell rajta lennie, de kinek jutna eszébe, hogy a felséges utas figyelmét reá irányítani merészelje? És amint egy uralkodó a málhakocsija tartalmával sem útközben, sem otthon nem törődik, ez a diszkivonulás is érezteti, hogy a legutolsó divat szerint ellátott gyermekkel otthon sem törődik Ő Anyasága, hanem csakis az erre hivatott személyzet. Elég, ha Ónagysága méltóztatott a gyermeket legszemélyesebben megszülni, — fényes segédlettel, állandóan drága és divatos fehérneműk illatos habtengerében, — most már aztán kizárólag önmagával törődik. Istenem, hiszen annyi gondja van: fiatalsága, szépsége, arcbőre, a tartós hajhulláma, az új ruhák, a bridzs, az izletes megszólások, — alig lehet ellátni mindezt fennakadás nélkül! Hogyan is várhatnák ódivatúan gondolkodó emberek, hogy ilyen valaki a finoman kiápoltt, puha, rózsaszín kezével, fényezett körmeivel odanyúljon, mikor a „bébi“ — hogy is fejezzem ki magam? — hiszen az ilyen kis gyermek olyan megbízhatatlan! — mikor, mondjuk: nedves? Fi donc! Szólni kell a nőrsznek, majd ő.

— Menjen csak, fiam, a bébinek szüksége van magára!

Nem tudom, illik-e az ilyen elsőrangúan kiállított csecsemőt porontynak nevezni, de én szívemből sóhajtottam egyet rá: „Szegény poronty!“ És arra gondoltam, hogy soha ilyen nikkeles, golyóscsapágyas, lakkos gyerekocsiiban nem utaztam. Általában az én gyerekkoromban még a gyerekocsioknak nem volt ez a fényűző divatja s ha voltak is drágábbak, szebbek, azok nem gördültek ki az utcára — villogni, a kevésbé krómozottakat lenézni. Emlékezem egy fekete, vesszőfonatos öreg holmira, vaskerekkel, térdkoptató

kölyök-koromban, mikor először fogott el a sebesség vágya, mikor kerékpárról kezdtem álmodozni, — felfedeztem valahol a lomoskamrában. Kiástam a pókhálók alól, kiguritottam az udvarra, beleültem, a kinyújtott karjaimmal forgattam a kerekeit s így csaltam magam az első autózás illúziójával. Minden jel arra vallott, hogy ez volt a mi valahai gyerekkocsink. De ez a kocsi sohasem gördült az utcán, — s az is igaz, hogy soha másnak a keze nem volt rajta, mint az anyámé. S ami a testemen volt ilyen kepickélő, gagyogó, kiskukac koromban, az sem a divatlapokból s luxus-üzletekből, hanem ugyanannak a kéznek százszor-áldott, drága ujjai alól került ki.

Úgy látszik, magam is öreg vaskalapos vagyok már. Sőt nemcsak ennyit zsörtölnék, de ha reám volna bízva, úgy Ónagyságának, — akit magamban „tiz lépésről anyá“-nak neveztem el, — neki, mondom s a hozzá hasonlóknak egyáltalán nem engedném osztályrészült azt a szent örömet, glóriás fájdalmat, azt a misztériumot, azt a rettenetes ajándékot, az önmaguk fölé emelő hivatást, hogy anyák lehessenek!

Nyíresi-Tichy Kálmán

D É L V I D É K I V E R S E K

SZABADKA

Délnek földjén gazdag város,
Szőlők veszik körül,
Multja fénylő, szivárványos,
Szép napoknak örül.

Határa nagy, sikja áldott,
A magyar Dél gyöngye,
Minden hantja szent oltár ott,
Drága föld göröngye.

Tágas telkek, kertek, terek
Virággal tarkázva,
Házak, csúcsok közt felmered
Tornyos Városháza.

Szabadka szép! Szép és szabad!
Nyerit a huszárló,
Győz a honvéd, robog a had,
Leng a magyar zászló!

ÚJVIDÉK

Áldott, kövér síkság,
Magyar Délnek földje,
Vetések hasítják,
Dús aranya, zöldje.

Város volt ott régen,
Jó Vásáros-Várad,
S a pusztta térségen
Újvidék így támad.

Szép tetőkkel túlnan
Fruska Góra kéklik,
Szilvás lankák nyúlnak
Túl a Dunán végig.

Vén víz és új város:
Újvidék így halad,
Képe napsugáros
Kék magyar ég alatt.

Hegyaljai Kiss Géza